

Фурик І.І.

ПОДАТКОВІ ІМПЕРАТИВИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

У статті досліджено питання щодо податкової політики та податкових імперативів формування дохідної частини місцевих бюджетів України, в тому числі в умовах воєнного стану. Досліджено основні підходи до тлумачення поняття «податкові імперативи місцевих бюджетів». Виділено ключові аспекти податкових імперативів, що впливають на формування дохідної частини бюджетів на місцях. Здійснено аналіз складу доходів місцевих бюджетів України, їх структуру та динаміку за період 2014 – 2022рр. Проведено аналіз динаміки податкових надходжень в розрізі податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, акцизного та земельного податків, податку на прибуток підприємств, плати за адміністративні послуги. Досліджено та проаналізовано умови справляння даних видів податків в умовах внесених до податкового законодавства змін під впливом воєнного стану. Визначено основні позитивні та негативні фактори впливу податкових імперативів на розвиток регіонів.

Ключові слова: місцеві бюджети, податкова політика, податкові імперативи, доходи, структура доходів місцевих бюджетів, власні доходи, податкові надходження, неподаткові надходження, міжбюджетні трансферти, війна, воєнний стан.

Постановка проблеми. Податкова система є однією з ключових складових фінансової системи країни та важливим інструментом для забезпечення її сталого розвитку. Україна, як суверенна держава, має право та обов'язок формувати власну систему оподаткування, як на національному, так і на місцевому рівнях. Сучасні місцеві бюджети функціонують на принципі децентралізації та надають місцевим органам влади значний рівень фінансової автономії. Однак, діючи в Україні система місцевого самоврядування сьогодні не є повністю сформованою та не відповідає потребам розвитку територіальних громад.

Великий вплив на стан місцевих бюджетів має місцева податкова політика. Зміни в системі оподаткування, розподілі податкових надходжень та фінансова автономія місцевих громад прямо впливають на економічний розвиток та соціальну справедливість в окремих регіонах України. Тому, дослідження податкових імперативів формування місцевих бюджетів України та їх вплив на розвиток регіонів є важливим завданням для розуміння фінансового стану країни, вдосконалення місцевої фінансової системи та підтримки сталого розвитку всіх її частин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

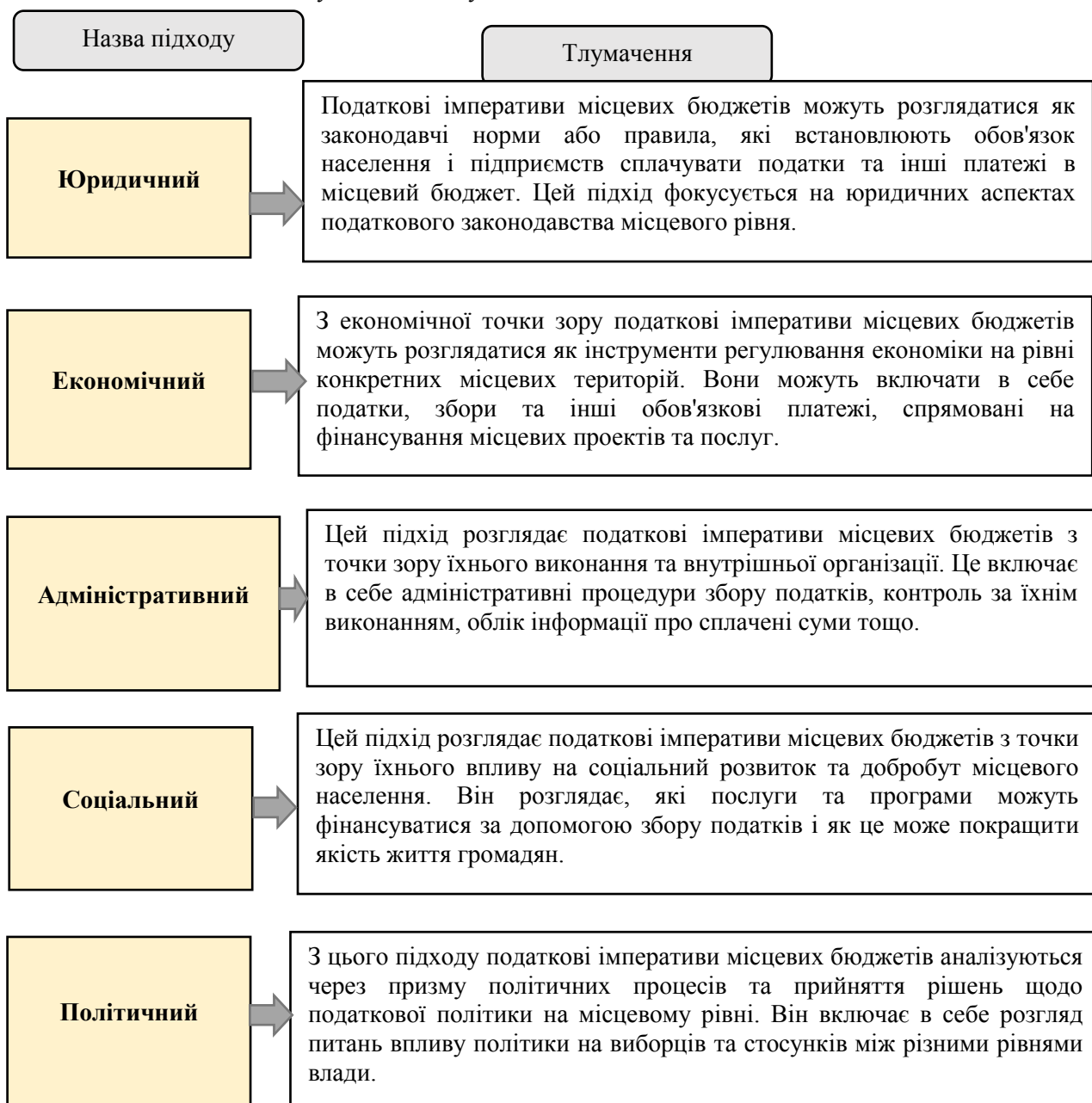
Помітний внесок у дослідження даної тематики зробили такі вітчизняні науковці, як: О. Діброва [2], А.Р. Дуб, Т.В. Мединська [3], Н. Дунська [4], І.А. Ломачинська, І.Є. Чуркіна [6], О. Р. Західна, Н.Б. Бундз [5], В.С. Лук'янов [7], А.В. Максименко [8] тощо. Однак шлях побудови ефективних взаємозв'язків між системою оподаткування на рівні місцевих органів влади та економічним розвитком регіонів й досі не знайдений, тому дана тема потребує подальшого детального вивчення та аналізу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення та аналіз податкових імперативів формування доходів місцевих бюджетів України та дослідження їх впливу на розвиток регіонів.

Опис основного матеріалу дослідження. Податкова політика України до децентралізації характеризувалася централізованим підходом до збору та розподілу податків, де значна частина доходів спрямовувалася до центрального бюджету. Після реформи децентралізації, яка розпочалася в 2014 році, Україна перейшла до більш децентралізованої системи, де місцеві органи влади отримали значно більшу автономію у зборі та використанні податкових доходів, що сприяло збільшенню фінансової стійкості та розвитку регіонів. Саме Концепція місцевого самоврядування сформувала основні податкові імперативи, якими повинні слідувати місцеві бюджети у процесі формування їх дохідної частини.

©Фурик І.І., аспірант кафедри фінансів і банківської справи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Тел.: +380679007213, e-mail: ivan.furyk@uzhnu.edu.ua

Поняття «податкові імперативи місцевих бюджетів» може тлумачитися різними способами в залежності від контексту та підходу до податкової системи кожної конкретної країни (рис.1).

Рис. 1. Підходи до тлумачення поняття «податкові імперативи місцевих бюджетів»*

* сформовано автором на основі джерел [8, 9, 15]

Зазначені підходи можуть взаємодіяти між собою, і конкретне тлумачення поняття «податкові імперативи місцевих бюджетів» може варіюватися в залежності від контексту та завдань, які перед ним ставляться.

З однієї точки зору, податкові імперативи на рівні місцевих бюджетів – це правила і обов'язки, які встановлюються державою для місцевих органів влади та адміністрації з метою збору податків та інших платежів на користь місцевих бюджетів. Трактуювання цих імперативів може варіюватися в залежності від конкретного регіону та законодавства країни, але основні

принципи зазвичай залишаються сталими. Виходячи з цього, на рівні місцевих бюджетів України можна виділити наступні ключові аспекти податкових імперативів, серед яких:

- структура податків: податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухоме майно, податок на прибуток підприємств, земельний податок, місцевий патент (сплачувати можуть підприємці та суб'єкти малого підприємництва за право займатися певними видами діяльності) тощо;

- збір податків – відбувається відповідно до податкового законодавства України та

визначених нормативів і процедур (визначення об'єктів оподаткування, обчислення податків, подання звітності, перерахування податків, перевірка і контроль, розсилка податкових повідомлень, моніторинг і аналіз тощо);

➤ розподіл доходів – відбувається згідно встановлених правил щодо визначення частки доходів, які залишаються на місцевому рівні, та частки, яка перераховується в обласний або національний бюджет;

➤ дотації та фінансова допомога – держава надає місцевим бюджетам дотації або фінансову допомогу в разі нестачі коштів для забезпечення надання послуг та виконання функцій місцевими органами влади;

➤ податкова політика – влада на місцях встановлює власні правила і ставки податків на рівні місцевого розпорядження з обов'язковим дотриманням загальних законодавчих норм і без суперечення національному законодавству;

➤ звітність – місцеві органи влади здійснюють фінансову звітність щодо збору та витрат коштів на рівні місцевих бюджетів і забезпечувати її періодичне оприлюднення.

З другої точки зору, податкові імперативи формування місцевих бюджетів відображають сукупність податків (податок на нерухоме майно, податок на землю, податок на доходи фізичних осіб, а також податок на майно підприємств) і

зборів (плата за землю, комунальні послуги, ліцензійні платежі, плата за реєстрацію транспортних засобів та інші подібні внески), які місцеві органи влади мають право збирати і використовувати для фінансування різних програм і послуг на рівні місцевих громад [8]. Ці податкові імперативи допомагають місцевим органам влади забезпечити необхідні фінансові ресурси для надання послуг і розвитку інфраструктури на своїй території.

У структурі доходів місцевих бюджетів до впровадження реформи місцевого самоврядування податкові надходження займали друге місце за обсягом їх наповнення. Основну частку надходжень формували трансферти з державного бюджету. З приходом децентралізаційних змін, в основу яких першопочатково було закладено ціль зробити бюджети на місцях самостійними та незалежними, ситуація почала змінюватися (табл. 1). З 2014 р. по 2018 р. податкові надходження все ще уступали або ж були на рівні з трансфертами. Однак, починаючи з 2019 р. основну частку доходів на місцях почали формувати саме податкові надходження – біля 60% загального обсягу надходжень, що стало свідченням становлення місцевих бюджетів більш самостійними та фінансово незалежними [12].

Таблиця 1

Динаміка складу доходів місцевих бюджетів України за 2014-2022 рр., млрд грн*

Назва надходжень	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2014
Податкові надходження	60,2	107,0	151,7	191,9	233,9	275,0	290,0	351,8	398,1	337,9
Неподаткові надходження	6,3	11,3	16,4	22,0	25,3	26,1	21,5	27,2	22,0	15,7
Доходи від операцій з капіталом	1,6	1,8	2,0	2,2	2,6	2,9	3,5	3,5	2,3	0,7
Державні трансферти	116,8	174,0	195,4	272,6	298,9	260,3	160,2	202,7	208,2	91,4
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	5,4	5,3
Цільові фонди	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,8	0,4
Разом	185,4	294,5	366,1	502,1	562,4	560,5	471,5	580,7	626,9	441,5

* сформовано автором на основі джерел [1,2,3,4,11,17]

Загалом протягом 2014-2022 рр. (табл. 1) обсяг доходів до місцевих бюджетів зріс на 441,5 млрд грн, як правило за рахунок податкових надходжень, які у 2021 р. склали 351,8 млрд грн, що на 291,6 млрд грн більше, ніж у 2014 р.

Незважаючи на вжиті заходи податкового регулювання у зв'язку із введенням воєнного

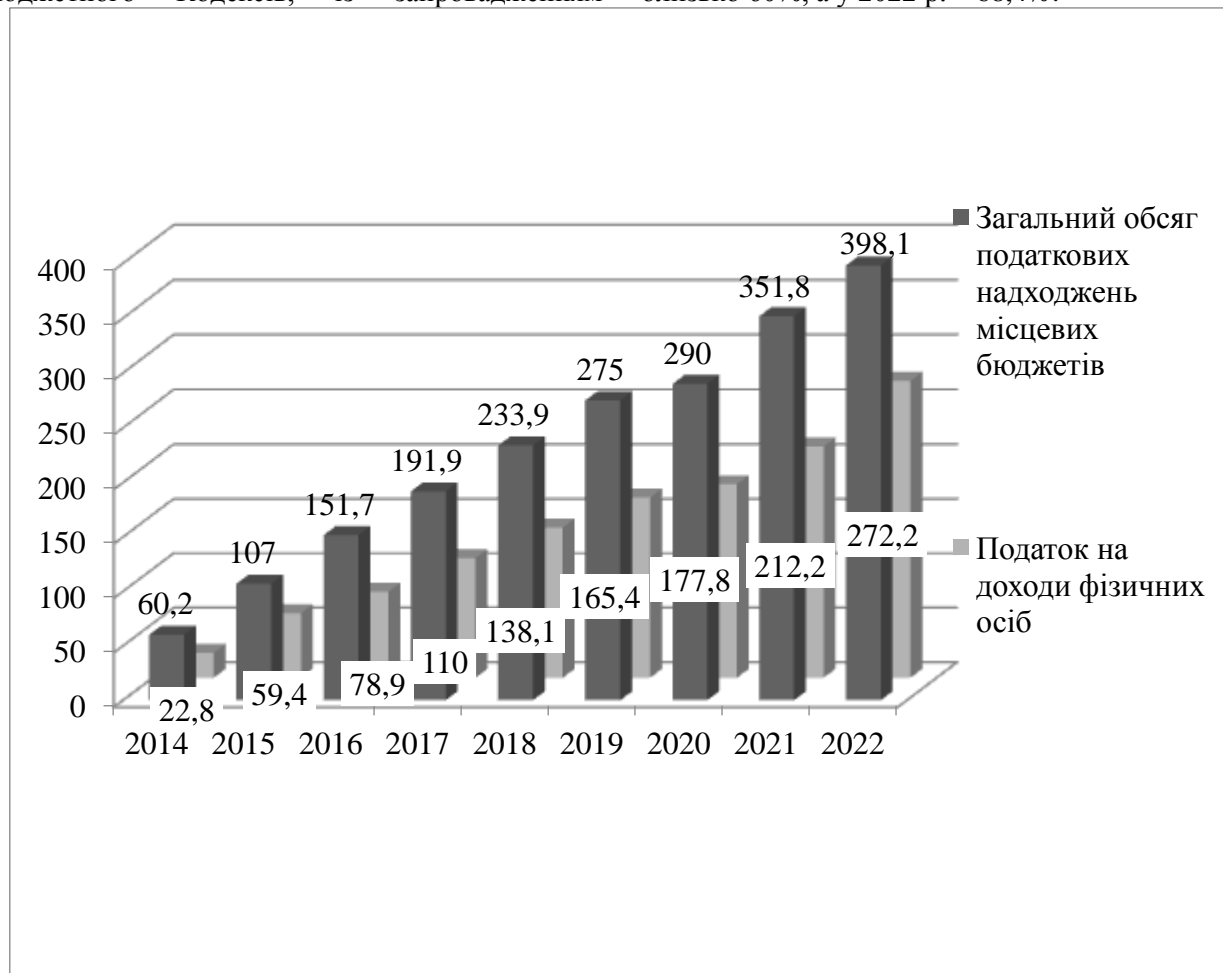
стану на території України, місці бюджети не лише не втратили податкові надходження, але й наростили їх. У 2022 році податкові надходження місцевих бюджетів сукупно зросли на 13,5 % порівняно з попереднім роком і становили 398,1 млрд грн. А за I квартал 2023 р. їх показник склав 102,0 млрд грн, що на 18,7%

проти відповідного показника минулого року (рис. 3) [2].

У структурі податкових надходжень ключовим джерелом надходжень місцевих бюджетів, і завдяки цьому – одним з ключових інструментів фінансування видатків на місцях є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО – далі). Згідно змін внесених до Податкового та Бюджетного Кодексів, із запровадженням

реформи місцевого самоврядування на місця зараховується 60% його обсягу.

В рік запровадження реформи частка ПДФО у податкових надходженнях бюджетів на місцях складала 37,9 % (рис. 2), з моменту її практичного впровадження у 2015 р. показник різко збільшився і становив більше половини – 55,5% у 2015 р. У 2021 р. частка становила вже близько 60%, а у 2022 р. – 68,4%.

Рис. 2. Частка податку на доходи фізичних осіб у загальному обсязі податкових надходжень місцевих бюджетів України, млрд грн*

* сформовано автором на основі джерел [1,2,3,4,11,17]

У розрахунковому значенні протягом 2014-2022 рр. (табл. 2) обсяг надходжень ПДФО збільшився майже у 13 разів, а точніше на 249,4 млрд грн: з 22,8 млрд грн у 2014 р. до позначки 272,2 млрд грн у 2022 р. Особливий ріст спостерігається починаючи з 2017 р. (показник становив 110,0 млрд грн), коли децентралізація почала активно реалізовуватися на практиці. Високий приріст ПДФО у 2022 р. забезпечили надходження від грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних

військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу. Загалом, протягом періоду дослідження спостерігається тільки зростання даного виду податку з кожним наступним роком.

Стосовно 2023 р., то ситуація є ідентичною: за I квартал до місцевих бюджетів поступило 68,2 млрд грн ПДФО, що на 25,7% більше показника 2022 р., який за той же період складав 54,3 млрд грн (рис. 3) [2].

Таблиця 2

**Динаміка структури податкових надходжень до місцевих бюджетів України за 2014-2022 рр.,
млрд грн***

Вид податку	Рік									Відхилення 2022/2014
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
ПДФО	22,8	59,4	78,9	110,0	138,1	165,4	177,8	212,2	272,2	249,4
Єдиний податок	10,1	11,5	17,1	23,4	29,5	35,2	38,0	46,2	47,2	37,1
Податок на землю	16,3	18,6	25,7	26,4	27,3	32,8	31,5	35,3	29,6	13,3
Податок на нерухоме майно	1,7	1,9	2,2	2,4	3,6	4,9	5,8	7,8	7,1	5,4
Акцизний податок	4,2	5,3	8,3	8,7	8,3	9,5	10,8	11,7	13,1	8,9
Надходження плати за адміністративні послуги	1,3	1,5	1,9	2,8	3,0	1,4	3,2	3,8	3,3	2,0
Податок на прибуток підприємств	1,2	4,3	6,0	9,0	9,6	11,4	10,0	16,6	12,2	11,0
Інші податки та неподаткові надходження	2,6	6,8	8,0	9,3	13,6	14,4	12,9	18,2	13,4	10,8
<i>Разом податкових надходжень</i>	<i>60,2</i>	<i>107,0</i>	<i>151,7</i>	<i>191,9</i>	<i>233,9</i>	<i>275,0</i>	<i>290,0</i>	<i>351,8</i>	<i>398,1</i>	<i>337,9</i>

* сформовано автором на основі джерел [1,2,3,4,11,17]

Незважаючи на позитивну динаміку, протягом останніх років на практиці присутній конфлікт інтересів територіальних громад щодо діючої моделі сплати та зарахування ПДФО, який полягає у тому, що по факту, даний податок зараховується до місцевого бюджету за податковою адресою юридичної особи, а споживання більшості місцевих суспільних послуг платниками податку відбувається за місцем проживання фізичних осіб [4]. З одного боку справедливим і фінансово логічним є зарахування ПДФО саме до тієї територіальної громади, яка забезпечує громадян соціальними послугами, адже в таких умовах узгоджуються економічні інтереси платників податків. З іншого боку, зарахування ПДФО саме до тієї територіальної громади, яка забезпечила працівників робочими місцями, може слугувати стимулом до розвитку підприємництва на місцях [3].

Крім податку на доходи, доволі позитивною є і динаміка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів [5]. Протягом досліджуваного періоду (табл. 2) надходження по даному податку зросли на 37,1 млрд грн (з 10,1 млрд грн у 2014 р. до 47,2 у 2022 р.). Незначне, у порівнянні з іншими роками, збільшення показника надходжень єдиного податку до місцевого бюджету спостерігається у 2020 р., що спричинено пандемією коронавірусу, яка сповільнила всі економічні процеси в країні та стала причиною сповільнення темпів приросту надходжень до місцевого бюджету. Також слід

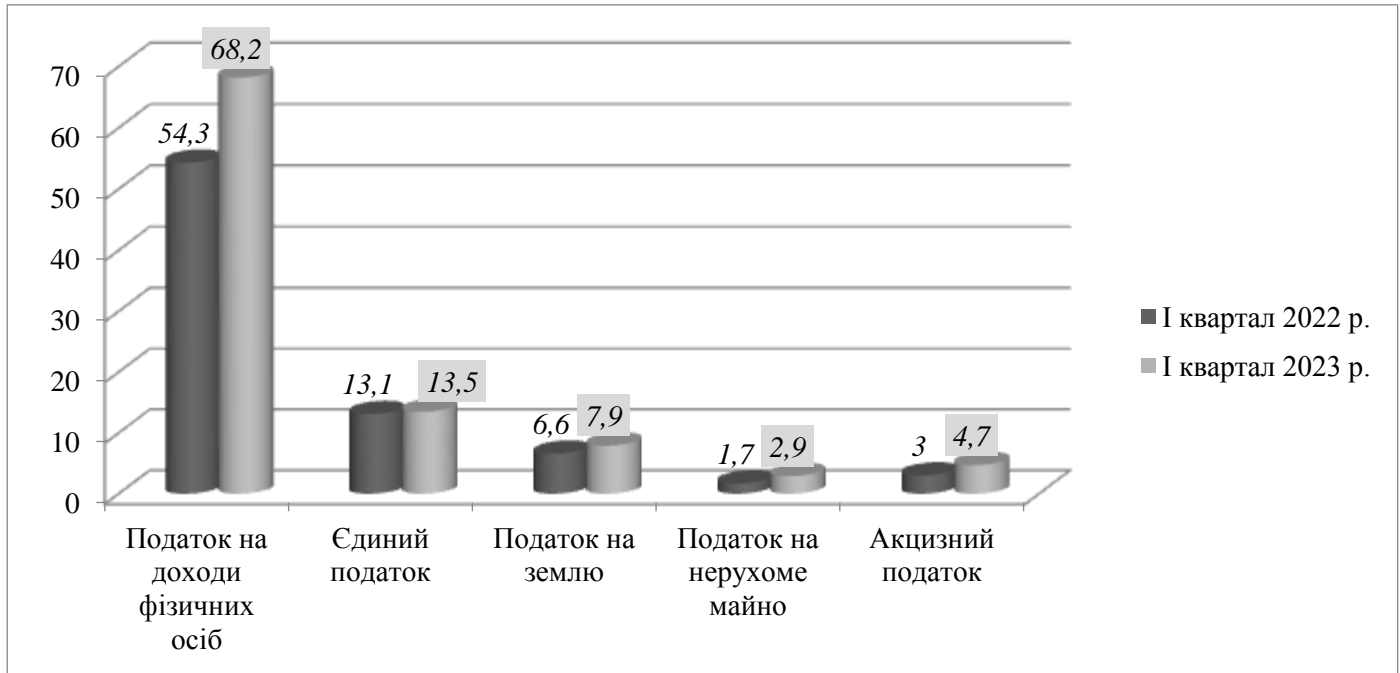
відмітити, що найнижчий показник був у 2014 р. (10,1 млрд грн). Це пов'язано з реформування спрощеної системи оподаткування – значна частина платників єдиного податку була вимушена піти з ринку тому що вони не могли далі продовжувати прибуткову діяльність через зростання витрат на сплату податків та зростанням конкуренції [16].

Особливий приріст податку спостерігається у 2022 р. у зв'язку із реформуванням спрощеної системи оподаткування та наданням пільг зі сплати даного виду податку. Згідно реформи єдиний податок зможуть сплачувати не лише фізичні особи підприємці, але й великі підприємства за новими ставками. Платникам, які перебувають на 3 групі єдиного податку на період воєнного стану збільшили ліміт річного доходу з 7,6 млн грн до 10 млрд грн. Також прибрали обмеження щодо кількості працівників [13,14]. Відповідно, на рівні залишився і показник 2023р.: за I квартал на місця поступило 13,5 млрд грн даного виду податку, а це на 2,9% більше показника I кварталу минулого року (рис. 3) [2].

Такі зміни зумовили «перехід» підприємств – представників середнього та великого бізнесу, які до початку війни перебували на загальній системі оподаткування, на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Зокрема, у березні 2022 року, у перший місяць повномасштабної війни, коли тривали масовані атаки по всій лінії фронту, чисельність нових зареєстрованих ФОПів в Україні становила

23716 осіб (лише на 8 % менше, ніж у попередньому місяці). У квітні, в умовах невизначеності щодо подальшого розвитку подій на фронті, вона зменшилась у понад 10 разів порівняно з відповідним періодом 2021 року і склала 2296 осіб. Проте, починаючи з травня і завершуючи груднем 2022 року, в країні

реєструвались в середньому понад 22 тис. ФОПів. Це дещо менше порівняно з відповідним періодом попереднього року (у травні-грудні 2021 року щомісяця реєструвалось понад 28 тис. нових ФОПів), але загалом відповідає тенденції попередніх років [16].

Рис. 3. Динаміка надходжень до місцевих бюджетів України за I квартал 2022р. та I квартал 2023 р. у розрізі окремих видів податків, млрд грн *

* сформовано автором на основі джерел [2]

Позитивна тенденція протягом досліджуваного періоду спостерігається і щодо земельного податку (табл. 2) на 19,0 млрд грн (з 16,3 млрд грн у 2014 р. до 35,3 млрд грн у 2021 р.). Зменшення показника спостерігається тільки у 2022 р. – на 5,7 млрд грн у відношенні до попереднього року. У свою чергу показник I кварталу 2023 р. склав 7,9 млрд грн, що на 1,3 млрд грн (19,9%) більше подібного показника попереднього року (рис. 3) [2].

Це пов'язано із відміною нарахування та сплати загального мінімального податкового зобов'язання у 2022 та 2023 податкові роки за земельні ділянки на тимчасово окупованих територіях та тих, де ведуться бойові дії. Внаслідок воєнної агресії в Україні майже 30 % території заміновано. Загалом процес розмінування усіх територій України може тривати понад 5 років. Відтак, очікувати наповнення місцевих бюджетів надходженнями плати за землю у громадах, які зазнали російського вторгнення, в середньостроковій перспективі не доцільно.

Аналогічна ситуація і з податком на нерухомість (табл. 2). Змінами до Податкового кодексу передбачено [13,14], що за 2021 та 2022 податкові роки податок на нерухомість не нараховуватиметься та не сплачуватиметься за об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях, та за об'єкти житлової нерухомості, що стала непридатною для проживання у зв'язку з військовою агресією росії. У зв'язку з цим, незважаючи на постійне зростання даного податку протягом 2014-2021 рр. – на 6,1 млрд грн (з 1,7 у 2014 р. до 7,8 млрд грн у 2021 р.), у 2022 р. спостерігається його зменшення до значення 7,1 млрд грн. У I кварталі 2023 р. показник склав 2,9 млрд грн (на 17,0% більше відповідного показника 2021 р.) (рис. 3) [2].

Нестабільність спостерігається щодо справляння акцизного податку до місцевих бюджетів (табл. 2). Протягом 2014 р. та 2017 р. акцизний показує свій ріст з 4,2 млрд грн до 8,7 млрд грн. У 2018 р. спостерігається його різке

падіння до значення 8,3 млрд грн, що на 0,4 млрд грн менше попереднього року. З 2019 р. тенденція до зростання поновлюється – від 9,5 млрд грн. до 11,7 млрд грн у 2021 р.

Незважаючи на зміни, які відбулися у справлянні акцизного податку у 2022 р. обсяг його надходження до місцевих бюджетів був на рівні інших років – 13,1 млрд грн. Те ж саме стосується і показника 2023 р. (рис. 3), який за I квартал становив 4,7 млрд грн. Це на 29,0% більше відповідного показника 2022 р. (3,0 млрд грн) [2].

Причиною є те, що з одного боку місцеві бюджети недоотримали надходження акцизного податку від продажу алкогольних виробів, які б могли отримати якби обмежень на їх продаж не було. Але з іншого боку компенсацією недоотриманих надходжень було запровадження з 1 травня 2022 р. норми щодо порядку зарахування до місцевих бюджетів 5 % акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, який сплачується їх імпортерами та виробниками [16].

Таким чином, з приходом децентралізації в Україні стан податкової політики на місцях значно змінився. Місцеві органи влади отримали більший ступінь фінансової автономії та відповідальності за забезпечення розвитку своїх територій. Це сприяло більшій варіативності в податкових ставках та зборах, а також більшій активності у веденні ефективної економічної та інвестиційної політики на рівні об'єднаних територіальних громад. Однак це також поставило завдання перед місцевими органами влади щодо раціонального використання фінансових ресурсів та забезпечення прозорості та відкритості у відносинах з громадськістю.

Незважаючи на тривалий період активних бойових дій, стан бюджетів України на місцях на сьогоднішній день є досить позитивним. Але це тільки якщо говорити «загалом», оскільки дисбаланс місцевих бюджетів зараз на найвищому рівні. Бюджетна політика на місцях потребує суттєвого удосконалення, яке, на жаль, наразі не на часі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вплив податкових імперативів на розвиток регіонів є складним і багатогранним. Він може бути як позитивним, так і негативним.

Податкові імперативи, або податкова політика, можуть мати позитивний вплив на розвиток регіонів України у відповідних умовах та за належного виконання. Ось деякі способи, які можуть цьому сприяти:

1. Сприяння підприємництву: податкова політика має бути спрямована на створення сприятливого середовища для бізнесу. Зниження податкових ставок на підприємствах, (особливо малі та середні), може стимулювати підприємницьку активність в регіонах, що в свою чергу призведе до створення нових робочих місць і збільшення виробництва.

2. Розвиток інфраструктури: частка податків, зібраних на регіональному рівні, може інвестуватися у розвиток місцевої інфраструктури, що покращить доступність регіону і зробити його більш привабливим для інвесторів та туристів.

3. Фіскальний федералізм [6]: Україна може впроваджувати систему фіскального федералізму, де регіони мають більшу автономію в управлінні своїми фінансами. Це дозволить регіонам самостійно встановлювати певні податки та збори відповідно до їхніх потреб і специфіки.

4. Сприяння інноваціям: податкові стимули для досліджень і розвитку можуть сприяти інноваційному розвитку регіонів. Наприклад, надання податкових пільг технологічним компаніям, які вибирають регіон для розміщення своїх інноваційних центрів, може залучити нові технології і знання.

5. Залучення інвестицій: податкова політика може створювати спеціальні умови для інвестицій у регіони. Наприклад, податкові пільги для інвесторів, які вкладають кошти у розвиток інфраструктури, можуть стимулювати притік інвестицій.

6. Соціальний захист: частина податків може бути використана для забезпечення соціального захисту та підтримки найбільш уразливих верств населення в регіонах, що сприятиме зменшенню соціальної нерівності та покращенню якості життя громадян.

Податкові імперативи можуть мати й негативний вплив на розвиток регіонів України в різних аспектах. Ось деякі з них:

1. Децентралізація доходів: більшість податків збираються на центральному рівні і розподіляються центральними органами влади. Це може призвести до недостатньої фінансової підтримки для розвитку місцевих громад і регіонів.

2. Нерівність в регіональному розвитку: податкова політика може стимулювати розвиток окремих регіонів на шкоду іншим. Наприклад, встановлення спеціальних податкових пільг для певних галузей чи регіонів може призвести до зростання відмінностей у рівні життя та розвитку різних областей.

3. Податковий тиск на бізнес [7], який полягає в тому, що високий рівень податків і обов'язкових платежів може стимулювати тіньову економіку та обмежувати можливості розвитку підприємств. Це може бути особливо проблематичним для регіонів з високим рівнем безробіття та обмеженими можливостями для створення нових робочих місць.

4. Відтік інвестицій [6]: податкові обов'язки, які вважаються надто високими або несправедливими для підприємств, можуть призвести до відтоку інвестицій з певних регіонів. Це може вплинути на зменшення зростання ВВП та створення робочих місць у таких областях.

5. Негативний вплив на малі підприємства: вищі податки та

адміністративні обмеження можуть стати перешкодою для розвитку малих підприємств, які часто є ключовими джерелами робочих місць у регіонах.

б. Соціальні наслідки: несправедливий податковий тиск може призвести до соціальних проблем, таких як бідність і нерівність. Це може мати подальший негативний вплив на економічний та соціальний розвиток регіонів.

Отже, важливо враховувати, що ефективність податкової політики та її імперативів залежить, в першу чергу, від її належної розробки і виконання. Для того, щоб позитивно впливати на розвиток регіонів, важливо розробляти податкову політику, яка б брала до уваги особливості кожного регіону та сприяла створенню сприятливих умов для бізнесу, інвестицій та розвитку місцевих громад. В той же час, недбале планування може призвести до негативних наслідків, таких як збільшення боргу регіону чи невиправданий розподіл ресурсів держави тощо. Тому для досягнення ефективних результатів у розвитку регіонів важливо забезпечити високий рівень професіоналізму та прозорість у виконанні податкової політики на кожній конкретній території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105> (дата звернення 12.08.2023)
2. Аналіз виконання місцевих бюджетів за I квартал 2023 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16638> (дата звернення 12.08.2023)
3. Діброва О. ПДФО у забезпеченні самодостатності місцевих бюджетів / О. Діброва // Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку». 2022. С. 178 – 182
4. Дуб А. Р., Мединська Т.В. Податкова політика в умовах війни та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. Проблеми економіки. 2022. №4 (54). С. 214 – 221
5. Дунська Н. Роль єдиного податку у формуванні місцевих бюджетів. Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку». 2022. С. 276 – 279
6. Західна О.Р., Бундз Н.Б. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану./ «Молодий вчений». 2022. № 12 (112). С. 84 – 91
7. Ломачинська І.А., Чуркіна І.Є. Децентралізація місцевих бюджетів в Україні: виклики в період війни. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2022. № 20. С. 29 – 31
8. Лук'янов В.С. Податкові імперативи та податкове регуляторне адміністрування в сучасних умовах. Гроші, фінанси і кредит. Національна академія менеджменту, Київ. 2015. С. 322 – 327
9. Максименко А.В. Податкові імперативи регулювання податкової економічної діяльності. Формування ринкових відносин в Україні. 2014. №10 (161). С. 32 – 37
10. Місцеві бюджети у першому півріччі збільшили доходи на 24% URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/10/702054/> (дата звернення 18.08.2023)
11. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 10 лютого 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/690/10.02.2021.pdf> (дата звернення 12.08.2023)

12. Варцаба В.І., Мулеса Е.В. Реалізація фінансової децентралізації: виклики та досягнення громад. Фаховий науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії». – 2018. – Вип. 28 (2). – С. 92 – 97
13. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 р. № 2142. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 19.08.2023).
14. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 19.08.2023).
15. Слатвінська М. О. Стратегічні імперативи податкової системи України в контексті її реформування. Економіка і суспільство. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2018. Вип. 18. С. 850 – 855
16. Смолінська С. Д., Скидан У.І. Стан фінансового забезпечення місцевих бюджетів. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». №33 (2022). С. 110 – 116
17. Як місцеве самоврядування протистоїть війні. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 5 місяців 2022 року. URL: https://decentralization.gov.ua/news/15204_ (дата звернення 20.08.2023)

REFERENCES

1. Analiz vykonannya mistsevykh byudzhetiv za 2022 rik [Analysis of the implementation of local budgets for 2022]. (2023). Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/16105/> [in Ukrainian].
2. Analiz vykonannya mistsevykh byudzhetiv za I kvartal 2023 roku [Analysis of the implementation of local budgets for I quarter 2023 year]. (2023). Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/16638> [in Ukrainian].
3. Dibrova, O. (2022). PDFO u zabezpechenni samodostatnosti mistsevykh byudzhetiv [Personal income tax in ensuring self-sufficiency of local budgets]. Proceedings of the participants of the VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Financial Instruments of Regional Development", 178-182 [in Ukrainian].
4. Dub, A.R., & Medinska, T.V. (2022). Podatkova polityka v umovakh viyny ta yiyi vplyv na formuvannya dokhodiv mistsevykh byudzhetiv [Tax policy in the conditions of war and its influence on the formation of revenues of local budgets]. Problemy ekonomiky - Problems of economy, 4 (54), 214-221 [in Ukrainian].
5. Dunska, N. (2022). Rol' yedynoho podatku u formuvanni mistsevykh byudzhetiv [The role of a single tax in the formation of local budgets]. Proceedings of the participants of the VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Financial Instruments of Regional Development", 276-279 [in Ukrainian].
6. Zahidna, O.R., & Bundz, N.B. (2022). Analiz dokhidnoyi chastyny mistsevykh byudzhetiv Ukrayiny v umovakh voyennoho stanu [Analysis of the revenue part of local budgets of Ukraine in the conditions of war]. Molody vcheny - Young Scientist, 12 (112), 84-91 [in Ukrainian].
7. Lomachynsk,a I.A. & Churkin, I.E. (2022). Detsentralizatsiya mistsevykh byudzhetiv v Ukrayini: vyklyky v period viyny.[Decentralization of local budgets in Ukraine: challenges during the war]. Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Hraal' nauky» - International Scientific Journal "Grail of Science", 20, 29-31 [in Ukrainian].
8. Lukyanov, V.S. (2015). Podatkovi imperatyvy ta podatkovye rehulyatorne administruvannya v suchasnykh umovakh [Tax imperatives and tax regulatory administration in modern conditions].Hroshi, finansy i kredyt - Money, finance and credit, 322-327 [in Ukrainian].
9. Maksimenko, A.V. (2014). Podatkovi imperatyvy rehulyuvannya podatkovoyi ekonomichnoyi diyal'nosti. [Tax imperatives of regulation of tax economic activity]. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini - Formation of market relations in Ukraine, 10 (161), 32-37 [in Ukrainian].
10. Mistsevi byudzhety u pershomu pivrichchi zbil'shyly dokhody na 24% [Local budgets increased revenues by 24% in the first half of the year]. (n.d.). Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/10/702054/>. [in Ukrainian].
11. Monitorynh reformy mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vldy stanom na 10 lyutoho 2023 [Monitoring of the reform of local self-government and territorial organization of power as of February 10, 2023]. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/13785#gallery-1>[in Ukrainian].

12. Vartsaba, V.I., & Mulesa, E.V. (2018). Realizatsiya finansovoyi detsentralizatsiyi: vyklyky ta dosyahnennya hromad. [Implementation of financial decentralization: challenges and achievements of communities]. Fakhovyy naukovy-praktychnyy zhurnal «Prychornomors'ki ekonomichni studiyi».- Professional Scientific and Practical Journal "Black Sea Economic Studies", 28 (2), 92-97/[in Ukrainian].
13. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia zakonodavstva na period dii voiennoho stanu [Verkhovna Rada of Ukraine. On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of legislation for the period of martial law]. (n.d.). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>. [in Ukrainian].
14. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu [Verkhovna Rada of Ukraine. On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law]. (n.d.). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>[in Ukrainian].
15. Slatvinska, M.O. (2018). Stratehichni imperatyvy podatkovoyi systemy Ukrayiny v konteksti yiyi reformuvannya [Strategic imperatives of the tax system of Ukraine in the context of its reform]. Ekonomika i suspil'stvo. Naukovyy visnyk Mukachivs'koho derzhavnogo universytetu - Economy and society. The most academic bulletin of the Mukachevo State University, 18, 850-855. [in Ukrainian].
16. Smolinska, S., & Skidan, U. (2022). Stan finansovoho zabezpechennya mistsevykh byudzhativ [State of financial support of local budgets]. Elektronne naukove fakhove vydannya z ekonomichnykh nauk «Modern Economics» - Electronic scientific publication on economic sciences "Modern Economics", 33, 110-116/[in Ukrainian].
17. Yak mistseve samovryaduvannya protystoyit' viyni. Analiz vykonannya mistsevykh byudzhativ za 5 misyatsiv 2022 roku. [How local self-government resists war. Analysis of the implementation of local budgets for 5 months of 2022] (n.d.). Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/15204> [in Ukrainian].

Отримано 12.09.2023